

تحلیل حقوقی نقش

میرودهای مسلح جمهوری اسلامی ایران

در امور غیر نظامی

مؤلف :

حسام تُنگ روی

سازمان اسناد و کتابخانه ملی

اطوان هرازدادی

عنوان و نام پدیدآور

موضوعات کتاب

موضوعات ظاهر قد

شابک

و مشخصات فهرست نویسی

بازداشت

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

زادۀ پندۀ کتاب

شماره کتابشناسی ملی

تنگروی، حسام، ۱۳۳۵ -

ایران، قوانین و احکام

Iran Laws, etc

تحلیل حقوقی نقش نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در امور غیر نظامی/ مؤلف: حسام تنگروی؛

ویراستار: هانیه تنگروی، مهیار تنگروی

تهران: انتشارات علمی، فرهنگي شعباني، ۱۳۹۵.

۱۸۰ ص

978-600-95625-9-6

فهرست

کتابخانه

ایران، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح

قوانین نظامی -- ایران

Military law -- Iran

ایران -- نیروهای مسلح -- قوانین و مقررات

Iran -- Armed forces -- Law and legislation

ایران -- نیروهای مسلح -- فعالیت‌های غیر نظامی

Iran -- Armed forces -- Civic action

KM13957/1-3 ۱۳۹۵

۳۴۳/۵۵ - ۱

۴۴۴۷۱۹

انتشارات علمی، فرهنگی، شعبانی

تحلیل حقوقی نقش نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در امور غیر نظامی

مؤلف: حسام تنگروی

ویراستار: هانیه تنگروی - مهیار تنگروی

طراح و صفحه آرا: امیر ارجمند بانی

ناشر: علمی فرهنگی شعبانی

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول-۹۵

قیمت: ۲۰۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۵۶۲۵-۹-۶

سال چاپ: ۱۳۹۵، انتشارات علمی فرهنگی شعبانی تماس: ۰۹۱۲۱۴۵۹۶۸۱-۶۶۵۷۳۲۱۴

همه حقوق محفوظ است. هرگونه نسخه برداری، اعم از زیراکس و بازنویسی، ذخیره کامپیوتری، اقتباس کلی و جزئی (به جز اقتباس جزئی در نقد و بررسی و اقتباس در گیومه در مستند نویسی و مانند آن ها) بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است.

۹	مقدمه
---	-------

فصل اول: مفاهیم و مبانی حقوقی نیروهای مسلح

۱۳	مبحث اول: تعریف و ویژگی‌های سازمان نظامی
۱۳	گفتار اول: تعریف نیروهای مسلح
۱۵	گفتار دوم: تعریف سازمان نظامی
۱۷	بند ۱- نظامیان و امور غیرنظامی
۱۷	الف) تمایل نظامیان
۲۰	ب) عامل اجتماعی
۲۱	بند ۲- روش‌های دخالت نظامیان
۲۳	مبحث دوم: نیروهای مسلح در دهان کشور
۲۶	گفتار اول: چگونگی رفتار نیروهای مسلح در رژیم‌های سیاسی و اداره آن‌ها
۴۶	گفتار دوم: فلسفه طرح نیروهای مسلح در نظام اساسی (حاکمیت قانون بر نیروهای مسلح)
۵۸	گفتار سوم: نظارت و کنترل بر عملکرد نیروهای مسلح در رژیم‌های دموکراتیک

فصل دوم: نیروهای مسلح ایران و امور غیرنظامی

	مبحث اول: عوامل بازدارنده نیروهای مسلح ایران در قانون اساسی و قوانین عادی از دخالت نظامیان در امور سیاسی
۶۵	گفتار اول: منابع قانونی
۶۸	گفتار دوم: دستورات فرماندهی کل
۷۵	مبحث دوم: تحلیل حقوقی وظایف نیروهای مسلح در زمان صلح
۸۱	گفتار اول: ارتش جمهوری اسلامی ایران در قانون اساسی
۸۱	بند ۱- ارتش مکتبی و مردمی
۸۲	بند ۲- سازمان ارتش و مأموریت‌های آن
۹۰	بند ۳- نقش ارتش جمهوری اسلامی ایران در امور غیرنظامی
۹۶	گفتار دوم: وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران

بند ۱- تعریف وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران.....	۹۶
بند ۲- سازمان عقیدتی و سیاسی ارتش در نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران.....	۱۰۰
بند ۳- رویکرد وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح در قانون برنامه پنج‌ساله توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۴-۱۳۹۰).....	۱۰۱
بند ۴- نقش وزارت دفاع در امور غیرنظامی.....	۱۰۳
گفتار سه، نیروی انتظامی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.....	۱۰۴
بند ۱- تعریف نیروی انتظامی، سابقه و مأموریت‌های آن نیرو.....	۱۰۵
بند ۲- نیروی انتظامی ارتباط آن با وزارت کشور.....	۱۱۱
گفتار چهارم: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در قانون اساسی.....	۱۱۶
بند ۱- دلایل ضرورت و تکون سپاه و تاریخچه آن.....	۱۱۶
بند ۲- سازمان سپاه و مأموریت‌های آن.....	۱۲۷
بند ۳- نقش سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در امور غیرنظامی.....	۱۴۶
فصل دوم: نتیجه	
مبحث اول: نتیجه‌گیری.....	۱۶۷
مبحث دوم: پیشنهادات.....	۱۷۱
فهرست منابع.....	۱۷۳

پیشگفتار:

کوتاه نکنم ز دامت دست
ور خودبزنی به تیغ تیزم
بعد از تو ملاذ و ملجای نیست
هم در تو گریزم ار گریزم

حقوق عمومی به عنوان شعبه‌ای از علم حقوق به تنظیم روابط پیچیده حاکمیت و ملت پرداخته و عمده‌ترین موضوع خود را در تعیین مرزهای حاکمیت و محدود ساختن قدرت زمامداران می‌داند. به بیان دیگر هم قدرت را برای استقرار نظم در داخل و دفاع از استقلال و تمامیت ارضی سروری دانسته و هم قدرت بی‌حدومرز و لجام‌گسیخته را سلاح خطرناکی دانسته که اگر در جنگ زنگی مست بیافتد توانایی نابودی همه ارزش‌های متعالی و اخلاقی را دارا می‌باشد. در حقیقت تلاش‌ها برای جمع این دو مصلحت متعارض است تدبیر و تمهیدی که بتواند هم قدرت متمرکز دولت را حفظ نموده و هم آن را مسیر خیر عام و منفعت عمومی قرار دهد.

تلاش حقوق عمومی برای ترغیب بر حسن حکومت‌ها در پذیرش حاکمیت قانون عموماً و تحدید حدود نیروهای مسلح و تثبیت جایگاه حقوقی ایشان خصوصاً، معطوف همین معنا است؛ زیرا که نهادینه شدن نیروهای نظامی و اعلامی منجر به شفافیت حدود، حقوق و تکالیف در جامعه می‌گردد که به گمان ما از اصلی‌ترین شرایط تحقق امنیت پایدار می‌باشد. به همین جهت امروزه بخش قابل توجهی از اصول قانون اساسی اکثر کشورها به نیروهای مسلح و تعیین وظایف آن‌ها، اختصاص یافته است؛ اما نکته قابل توجه در کنار شناخت این نیروها بررسی عملکرد آن‌ها در امور غیرنظامی پس از پایان یافتن جنگ، حمیلی و در زمان صلح می‌باشد، که سعی شده است تا حد امکان به این موضوع پرداخته شود. وجود نیروهای مسلح امری مسلم در همه نظام‌های سیاسی بوده می‌باشد. نظام جمهوری اسلامی ایران نیز نه تنها از این قاعده مستثنی نبوده، بلکه نیازمندی آن به وجود نیروهای مسلح دوچندان است.

سازمان‌های نظامی، از یک سو زمینه‌های اصلی توسعه یعنی ثبات، آرامش، امنیت و نظم عمومی را فراهم می‌سازند و از سوی دیگر با تولید، انباشت و کاربرد دانش، مهارت، اطلاعات و تجهیزات بسیار پیچیده و پیشرفته، فرایند توسعه را به پیش می‌برند و در امور غیرنظامی فعالیت می‌کنند.

تحلیل حقوقی نقش نیروهای مسلح در امور غیر نظامی پس از جنگ تحمیلی که غالباً و عموماً نقش این نیروها دفاع از تمامیت ارضی و حفظ امنیت می‌باشد، ولیکن از آنجاکه این نیروها سیاسی‌کاری نکرده و از دخالت در امور سیاسی ممنوع می‌باشد؛ از این رو نقش این نیروها در امور غیر نظامی مشهود بوده و قابل تحلیل می‌باشد و حیطه اختیار آن‌ها در این موضوع قابل تأمل می‌باشد.

قبل از ورود به بحث لازم می‌دانم به این نکته اشاره کنم که هدف از این نوشتار صرفاً آشنایی اجمالی با نیروهای مسلح مطروحه در قانون اساسی بوده و بررسی تحلیلی نقش آن‌ها از منظر حقوقی در امور غیر نظامی می‌باشد. لذا بررسی دقیق و موشکافانه هر کدام از مباحث به آثار حقوقی دیگر واگذار می‌گردد.

هر چند نگارنده دقت بای لازم را به کار گرفته تا در شرح و بسط موضوع تألیفی تمامی جوانب علمی لحاظ شود، تا حد امکان نکته‌های از نظر دور نماند، اما با وجود این، با توجه به اینکه هیچ اثری عاری از عرش استیاء نیست، مدعی جامع‌ومانع بودن این اثر نبوده و بدون تردید این احتمال وجود دارد که نکاتی از قلم افتاده و یا اشتباهاتی رخ داده باشد. از همین رو صمیمانه و خاضعانه از اربابان فضل، محققان و صاحب نظران گرانمایه تقاضا می‌گردد که کاستی‌ها و لغزش‌های احتمالی در این کتاب را گوشزد و نگارنده را در تکمیل و تصحیح آن ارشاد نمایند.

إِلَهِیْ إِنْ كَانَ قَلٌّ زَادَیْ فِی الْمَسِیْرِ إِلَیْكَ، لَعَلَّاهُ سَنَ ظَنَّنِیْ بِالتَّوَكُّلِ عَلَیْكَ
حسام تُنگ روی

مقدمه:

دگرگونی‌های مناسبات و تحولات عصر حاضر در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، علمی، فنی، ارتباطی و نظامی به قدری متنوع، گسترده و پرشتاب می‌باشد که حتی فهرست کردن اهم آن‌ها اگر ناممکن نباشد، کاری بس عظیم و دشوار است.

بایستی برای حصول مقصود، پژوهشگران و دانشمندان و اسانید فن در رشته‌های گوناگون معارف بشری، دست هماهنگی، همدلی، استواری و تداوم به هم دهند و با پیمودن این مسیر بتوانند تصویری کم‌وبیش گویا و درست از واقعیات کنونی در برابر انسان مبهوت و مدهوش را در آستانه هزاره سوم ترسیم کنند.

در این بستر تاریخی سه علم حقوق چیزی نیست جز، بررسی آگاهانه و هوشیارانه از قواعد انتظام بخش این رابطۀ بشری که خود انعکاسی از نیازها و مقتضیات نوین جوامع انسانی‌اند و لذا در بطن خود سایه‌روشن‌های حرکات‌نطور آمیز اجتماعی را خواهند‌خواه می‌پروراند. حقوق پادشاهی است به‌ضرورت‌ها و فنی است برای ایجاد حدودمرزها در قالب عدالت، نظم عمومی و خیر عام.

تاریخ پیدایش انسان گواه بر این است که انسان مقهور نیروهای طبیعت، در تنازع برای حیات و مقابله با خطرات تهدیدکننده امنیت خود که پرسته جریان داشته، بامطالعه در شیوه‌های دفاعی موجودات زنده هستی، به‌ضرورت به‌رشدن از ابزار دفاعی نیز اقدام نموده تا بدین طریق در برابر زیاده‌طلبی سیری‌ناپذیر هم‌نوعان سربر و طاع خود مقابله نماید. این سیر تجربی به همه انسان‌ها آموخت که هر جامعه زنده و پویا در صورت فقدان نیروی دفاعی کارآمد و متناسب با تهدیدات بالفعل و بالقوه به تأمین امنیت و آرامش خود نبوده و این جوامع محکوم به فنا خواهند بود. این معنا نقش مؤثری در شکل‌گیری نیروهای مسلح از ابتدای تشکیل جوامع اولیه تا امروز را در بر گرفته و شاید تمامی امیال حاکم قدرتمند و زمامداران تمامیت‌خواه در طول تاریخ، تشکیل ارتش‌های قوی و مقتدر بوده است.

در این میان تواناترین ابزار حاکمیت برای استقرار نظم و دفاع از استقلال کشورها و تمامیت ارضی، نیروهای مسلح بوده که به‌منظور تحقق اهداف فوق تشکیل می‌گردند و البته بدیهی است که استقرار امنیت به‌عنوان اصلی‌ترین وظیفه نظامیان، خواسته امروز جوامع انسانی نبوده، بلکه امنیت را بایستی نیاز اولیه جوامع انسانی و آرمان مشترک و دیرین اجتماعات بشری دانست و آن را در زمره ایده آل‌ترین موضوع مدینه فاضله قرار داد.

لشکرکشی‌های تاریخی و جنگ‌های پرتلفاتی همچون حمله اسکندر و مغول‌ها به ایران، حمله نادر به هند در گذشته‌های دور و جنگ‌های اول و دوم جهانی در قرن پیش شاهدهی بر این ادعاست.

اگرچه در دهه‌های اخیر، بشر تلاش نموده و می‌نماید که در مواردی با تکیه بر اصول و روش‌های مسالمت‌آمیز و تمهیدات خردمندانه، بخشی از مخاصمات، تضاد منافع و چالش‌های امنیتی خود را بدون توسل به قوه قاهره مرتفع سازد و در توسعه و تکامل این تلاش‌ها، توجه بر امنیت مشترک و انعقاد قراردادهای بین‌المللی و ایجاد سازمان‌های حافظ صلح و امنیت در سطح فراملی به توفیقات زیادی رهنمون گردیده است و اگرچه امروزه دگرگونی‌های عمیق و اساسی در مفهوم امنیت ملی و تأثیر عوامل اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی در تعیین امنیت کشورهای امری اثبات‌شده و پذیرفتنی است، مع‌هذا هنوز هم قدرت نظامی در حفظ تعادل ثبات و پیریزی شالوده امنیت ملی هر کشوری نقش درجه اول را ایفا نموده و سه‌تنه اقوات استراتژی دفاعی را تشکیل می‌دهد.